

Franc Smole

Izobraževanje študentov in izobražencev v Mariboru po drugem vatikanskem zboru do danes

Education of Students and Intellectuals in Maribor after the Second Vatican Council to Date

Povzetek: Drugi vatikanski cerkveni zbor je spodbudil v Cerkvi na Slovenskem nove oblike dela z mladino, študenti in izobraženci. Na podlagi že predvojnih izkušenj, zlasti pa po odpravi verouka v šolah po vojni so se številni duhovniki posvetili temu delu. Po letu 1980 je to izobraževanje spodbujalo predvsem družbeno odgovornost izobražencev in ustanovilo številne organizacijske oblike. Nastale so Velikonočne konference v uršulinski cerkvi, Torkova predavanja pri frančiškanih v Ljubljani, predavanja za študente in izobražence v Mariboru, zlasti pa Teološki tečaj za študente in izobražence ter Medškofijski odbor za izobražence. Zaživela so študentska občestva, ki so se imenovala srečanja. Teološki tečaj se je razširil v vsa večja slovenska mesta, se ustalil tudi v Mariboru in se nato konceptualno spreminjal. V *Družini* je bila odstopljena študentom stran, ki so jo sami urejali. Pri Medškofijskem odboru je izhajal *Bilten za študente in izobražence*, ki izhaja danes kot *Tretji dan*. V Mariboru sta nastala center Sinaj in akademsko društvo Amos. Študentje in izobraženci so se pred osamosvojitvijo povezovali s sosednjimi organizacijami iz zamejstva. Nekaj študentov je kasneje stopilo v organiziranje in delo novonastalih političnih strank, ki so imele v programih krščanski socialni nauk. Današnja študentska in izobraženska pastorala se seli iz množičnega in javnega delovanja v občestvene skupine in srečanja, ki temeljijo na osebnem pričevanju in duhovnosti. V Mariboru je bila leta 2017 ustanovljena Univerzitetna župnija, ki pa formalnopravno še ni vključena v Univerzo.

Ključne besede: izobraževanje, Teološki tečaj za študente in izobražence, Medškofijski odbor za izobražence

Summary: *The Second Vatican Council has encouraged new forms of work with young people, students and intellectuals in the Church in Slovenia. On the basis of pre-war experiences and especially after the elimination of religious studies in schools after war, many priests dedicated themselves to that work. After the eighties this education encouraged particularly the social responsibility of the intellectuals and established many organizational forms. Eastern conferences were organized in the*

Ursuline church, Tuesday lectures at Franciscans in Ljubljana, lectures for students and intellectuals in Maribor, and especially Theological Course for students and intellectuals and Inter-diocesan Committee for Intellectuals. Besides that students' communities called meetings came to life. Theological Course expanded to all major Slovenian cities, settled also in Maribor and then gradually changed conceptually. In the Družina Weekly students were given a page, which they edited themselves. Inter-diocesan Committee published a Bulletin for students and intellectuals that is published today as the periodical Tretji dan. The Sinai Center and academic society Amos were founded in Maribor. Prior to independence, students and intellectuals connected to neighbouring organizations from abroad. Later some students joined the organization and work of newly emerging political parties, whose programmes contained Christian social teachings. Today pastoral care for students and intellectuals is moving from mass and public action to communion groups and meetings that are based on personal testimony and spirituality. In 2017 a University parish was founded in Maribor, but it was not yet formally included into the University.

Key words: *education, Theological Course for students and intellectuals, Inter-diocesan Committee for Intellectuals*

1. Družbene razmere v Evropi in pri nas

Evropa je bila po drugi svetovni vojni v fazi urejanja novih medsebojnih razmerij in celjenja ran. Za njo sta bili dve strašni izkušnji, ki sta zamajali dotedanji relativno varen svet. Ugotovila je, da žrtve niso rešile ničesar in se napetosti niso odpravile, zato je začela reševati glavne antagonizme z novimi prijemi. Ob novih napetostih, ki so bile posledica nepravilnih povojnih razdelitev, sta se vzpostavila dva principa političnih in duhovnih sistemov: demokratični zahodni svet in svet državnega kapitalizma. Prvi je prisegal na demokracijo in svobodnega posameznika, drugi na poslušnega člana upravljavcev države, *res publicae*, ki si je vzel v zakup pravilno vedenje o urejanju življenja. Ta princip se še danes ni otresel nasilja v (pre)urejanju sveta (od oktobrske revolucije do krimske vojne). Kulturniki, premišljevalci in snovalci novih vizij življenja so želeli svet razumneje in pravično urejati. V to debato so bili vpeti tudi verujoči javni delavci, krščanski politiki in katoliška javnost. Cerkev je bila izpostavljena, ko je zagovarjala svobodnega državljana, hkrati pa je bila poklicana za oznanjevanje vsem (Rim 15,7-13). Italijanski duhovnik Angelo Giuseppe Roncalli, v prvi svetovni vojni poročnik, pozneje papeški delegat v Carigradu, škof in beneški patriarh, je postal papež. Pobljiže je spoznal stisko evropskega državljana in kristjana, kar je tudi prispevalo k spodbudi, da je v začetku šestdesetih let sklical drugi vatikanski cerkveni zbor. Kristjani v Evropi so lahko povezovalna moč, ki bi od znotraj odpravljala napetosti in ustvarjala boljši svet. Seveda pa zbor

ni hotel reševati političnih in socialnih vprašanj, ampak držo verujočega do Stvarnika, razumevanje svoje vloge in lastne prakse v občestvih. Svet »posoliti«¹ iz ljubeznijo, ki spreminja svet! Starosvetnost oznanila in zunanjo strukturo božjega ljudstva je hotel približati vsakemu človeku, govorilo se je o *odpiranju oken* in *aggiornamentu*. Upati je bilo, da bo dialog zbližal velika nasprotja. Evropski človek in evropski kristjan sta se počutila ogrožena, negotova, zato sta iskala izgubljeno identiteto. Slutiti je bilo, da njuno reševanje ne bo potekalo lahko. Leta 1962 je prišlo do kubanske krize, ki bi brez svetega papeža Janeza XXII. težko našla kompromisno rešitev (Zizola 1977, 13–20). Oboroževalna tekma je bila v zenitu. Leto 1968 je prineslo z vzhoda novo pokoritev samostojne države ČSSR, ki je želela biti neodvisna od svoje velike komunistične sosedice. Na vzhodu se je pojavilo disidentstvo, ki je brezkompromisno govorilo jezik resnice. Za socialistični vzhodni svet je bila ohrabrujoča izvolitev kardinala Wojtyła za papeža. Ta se je izkazala za pomembno tudi kasneje, ob naši samostojnosti.

Prve razpoke so se pojavile tudi v jugoslovanski socialistični državi, najprej pri nas v Sloveniji: cestna afera zaradi spora med zvezno in republiško vlado zaradi prioritete investicij ter akcija 25 poslancev zaradi slovenskega vztrajanja pri demokratičnosti volitev (Kavčič 1988). Demokratični pol v vzhodni Evropi ni imel nobene politične moči, v zahodnih parlamentih pa so bile v opoziciji tudi komunistične oz. socialistične stranke. Italijanska in španska partija sta se odpovedali ateizmu in sprejemali v članstvo tudi kristjane. Zapletenost tistega časa duhovito opisuje G. Guareschi v knjigi *Don Camillo in Peppone*. Komunistični mesijanizem je očaral tudi mnoge krščanske razumnike, saj se je zdelo, da tudi on sodeluje pri vzpostavitvi pravičnega Božjega kraljestva na zemlji. Mladi svet Evrope, ki so ga podpirale levičarske stranke, je v tem iskanju posegel po revolucionarnih sredstvih. Nietzsche, Sartre in frankfurtska šola so bili navdihovalci novega intelektualizma. Svoboda se je navdihovala z anarhizmom, individualnostjo, moralnim relativizmom. V južni Ameriki se je razvilo gibanje teologije osvoboditve, na Nizozemskem je leta 1966 izšel t. i. *Holandski katekizem*, ki mu da imprimatur kardinal Alfrink (Krščansko oznanilo 1971). Val je iz Pariza pljusnil tudi k nam: v Beogradu in nato v Ljubljani so se začeli študentski nemiri. Stres pravi, da je šlo za »stičišče več sodobnih prevratniških teženj, predvsem marksističnega in freudovskega, kar se prikazuje kot emancipacija

od družbenega zatiranja v razredni družbi in seksualnega v okviru tradicionalne morale in krščanske etike» (2018, 10). V Jugoslaviji se je po letu 1974 zaostрила partijska politika do vernih, zlasti vernih učiteljev in kulturnikov. Verniki so bili sistematično izločeni iz javnih funkcij.

H kritičnemu stanju evropskega človeka pa je doprineslo njegovo novo samozavedanje. Dotedanja trdnost struktur, tako civilnih kot laičnih, predvidljivost in varnost življenja, družinski in javni odnosi, vse to je postalo ranljivo. Ekonomija, industrija, migracije, vrenja manjšin so začeli spreminjati dotedanji način življenja in modelov življenja. Krizo so najprej začutile družina in vsakršne strukture, ki so tvorile ogrode družbenih in duhovnih svetov. Občutek za »mi« je slabel, v veljavo je stopil individualni »jaz«. Človek ni verjel več organizaciji (ki ga je razočarala), ampak se je začel opirati na lastno izkušnjo in akcijo, iskati lastno pot. Dotedanji aksiomi so zbledeli, človek se je želel do resnice življenja dokopati sam. Pri tem ni hotel upoštevati izkušenj preteklih generacij, ampak življenje urediti na podlagi lastnih zamisli in po lastnih željah.

Vse te razmere, spremembe na številnih področjih, dogodki in duhovna situacija so vplivali tudi na Cerkev: na njeno vodstvo, na vernike, na iskanje novih poti do človeka. Kristjan je stal sredi sveta, bil je udeležen v novem občutenju življenja, zato je tudi on iskal v teh spremenjenih časih novo duhovno homeostazo med osebno poklicanostjo in življenjem po evangeliju.

2. Izhodišča za versko izobraževanje

Oznanjevanje evangelija je sestavni del življenja Cerkve. Poleg pričevanja s svetostjo življenja je njeno osnovno poslanstvo posredovanje veselega oznanila: pojasnjevanje, prepričevanje, tolmačenje, širjenje vesele novice. Jezus je vse svoje zemeljsko življenje posvetil temu delu: oznanjevanju tako z besedo kot znamenji. To so počeli za njim tudi apostoli in drugi učenci. Cerkev v svojem osnovnem poslanstvu dela to že dve tisočletji. V Markovem evangeliju je na koncu izrecno zapisano Jezusovo navodilo učencem in njegovi skupnosti: »Pojdite torej in naredite vse narode za moje učence.« (Mt 28,19) Jezus oznanja v prilikah: »Sejale seje besedo.« (Mr 4,14; Mr 4,1-33; Lk 8,1-18) Po vstajenju naroča: »Pojdite po vsem svetu in oznanite evangelij vsemu stvarstvu!« (Mr 16,15) Oznanjevalec ni tisti, ki govori eno, dela pa drugo, oznanjevanje mora

biti prepričevalno iz lastnega zgleda (Lk 6,46). Tudi pri Luku je zapisano naročilo: »Poslal jih je oznanjat Božje kraljestvo in ozdravljat bolnike.« (Lk 9,2) »Pojdite! Glejte, pošiljam vas kakor jagnjeta med volkove.« (Lk 10,3) Luka navaja tudi Gospodova navodila, kako naj se širjenje veselega oznanila vrši (Lk 12,1-11). Evangelist Janez govori o Besedi, ki je Kristus in Bog, namenjena vsem ljudem. Beseda je od nekoga izgovorjena in je nekomu namenjena: beseda je komunikacija, vez med osebami. V vlogi dobrega pastirja pravi Jezus: »Imam še druge ovce [...] tudi tiste moram pripeljati in poslušale bodo moj glas in bo ena čreda, en pastir.« (Jn 10,16) Nova skupnost ima tako pastirsko in učiteljsko nalogo. Poslanstvo oznanjevanja pa z veliko mero odgovornosti in zavzetosti opisuje apostol Pavel. Poudarja, kako to oznanjevanje ni v modrosti, ampak v Duhu: »Moja beseda in moje oznanilo nista bila v prepričevalnih besedah modrosti, temveč sta se izkazala Duh in moč.« (1 Kor 2,4) Oznanjevalec govori iz Duha in njegova govorica temelji na Božji moči. Pri tem je odgovoren: »Kajti gorje meni, če evangelija ne bi oznanjal!« (1 Kor 9,16b) Od apostolskih časov do danes so se načini oznanjevanja razlikovali z ozirom na poslušalce in z ozirom na zmožnosti in sredstva oznanjevalca. Tudi Jezusova kateheza se je razlikovala z ozirom na poslušalce: drugače je govoril množici in drugače učencem (1 Kor 1,20-25; Mt 11,25; 10,5b-32; Mr 4,10-12.33-34; Lk 8,9; 10,1-23). Učencem, ki so ga spremljali, je posebej razlagal prilike, množici pa ne.

Drugi vatikanski koncil v vseh svojih odlokih in izjavah izpostavlja pomen laikov v Cerkvi in dela z njimi. V *Odloku o laiškem apostolatu* (1966) pravi, da »njihov povečani pomen družbi terja od njih ustrezno apostolsko dejavnost« (20) in pripravo nanjo. Ovrednoti delo in pomen laikov v Cerkvi, področja in načine apostolata ter vzgojo za apostolat. Spodbuja duhovnike »za pomoč laikom pri posebnih oblikah apostolata« (25). »Vzgoja za apostolat zahteva najprej neko splošno človeško izobrazbo, prilagojeno vsakogar sposobnostim in razmeram. Laik namreč, ki dobro pozna sodobni svet, mora biti docela prilagojen lastni družbi in njeni kulturi.« (29) Ob sklepu koncila pravi v poslanici mladim: »Razširite svoja srca do zadnjih mej sveta! [...] Z navdušenjem gradite nov svet.« (CS 1966, 109) Pomen in potrebo po izobraževanju laikov poudarjajo tudi koncilski dokumenti *Dogmatična konstitucija o Cerkvi*, *Odlok o laiškem apostolatu* in *Pastoralna konstitucija o Cerkvi*, pravne okvirje pa *Zakonik cerkvenega prava* in katehetske smernice *Splošni katehetski pravilnik* (1972).

Leta 1987 je papež Janez Pavel II. sklical škofovsko sinodo, kjer so sinodalni očetje na podlagi dosedanjih koncilskih dokumentov in številnih drugih pobud celovito predstavili vlogo laika v Cerkvi in podali pastoreli nove spodbude za delovanje. Papež piše v *Posinodalni apostolski spodbudi o krščanskih laikih*:

Poklicanost k svetosti morajo krščanski laiki sprejeti in nanjo gledati kot na neodtujljivo dolžnost, kot svetlo znamenje neskončne ljubezni Očeta, ki jih je prerodil, da bi živeli v svetosti. Tako poklicanost je torej treba razumeti kot bistveno komponento, neločljivo od novega krstnega življenja. Tako je sestavna prvina njihovega dostojanstva. Istočasno je poklicanost k svetosti najbolj notranje združena s poslanstvom in odgovornostjo krščanskih laikov v Cerkvi in v svetu. Dejansko pomeni ta svetost, ki izhaja iz deležnosti pri življenju svetosti Cerkve, prvi in temeljni doprinos h graditvi Cerkve, ki je 'občestvo svetnikov'. (17)

Zato Cerkev spodbuja krščanske laike, naj bodo navzoči v spodbujanju poguma in intelektualne ustvarjalnosti na privilegiranih mestih kulture, kot je svet šolstva in univerze, na krajih znanstvenega in tehničnega raziskovanja, na krajih umetniške ustvarjalnosti in humanističnega razmišljanja. Ta navzočnost je namenjena ne samo spoznavanju in morda še kritičnemu presojanju in očiščevanju elementov obstoječe kulture, ampak tudi kulturnemu dvigu s pomočjo izvornih bogastev evangelija in krščanske vere. (44)

Škofovska sinoda je poudarjala geslo *nova evangelizacija*, ki ponazarja novo spodbudo, nov veter v oznanjevanju Jezusovega sporočila o odrešenju.

Pri nas je že leta 1940, tik pred vojno, škof Rožman izvedel sinodo (Kvaternik 2011, 443), ki je med drugim dala duhovnikom številne pastoreli inštrukcije, posebej se je posvetila tudi katoliškim in verskim društvom (Katoliška akcija). Različna katoliška akademska društva so imela svoje programe izobraževanj, prav tako stranke in gibanja, ki so temeljila na krščanstvu (Bohinjski tedni). Jezuiti so že leta 1925 začeli duhovne vaje, ko so za to v Ljubljani zgradili svojo hišo. Tu je leta 1927 duhovne vaje opravil tudi nadškof A. Roncalli, poznejši papež Janez XXIII. Po koncilu je škof Pogačnik leta 1969 načrtoval in napovedal slovensko sinodo, ki pa ni bila izvedena. Zato pa sta med letoma 1988 in 1991 v ljubljanski škofiji potekala t. i. Prenova in Pastoralni občni

zbor pod vodstvom nadškofa Šuštarja. Zbore je imela tudi mariborska škofija: tretji škofijski zbor v mariborski škofiji (1999–2001) je bil namenjen izrecno mladinski pastoralni. Ob samostojnosti Slovenije so se pojavila tudi vprašanja sodelovanja kristjanov v političnih združenjih. Štuhec je pojasnil vlogo laikov in duhovnikov z vidika moralnega nauka in *Zakonika cerkvenega prava* (1990, 257–267). Pravi, da potrebuje kristjan za sodelovanje v javnem življenju »predhodno vzgojo in pripravo« in da je »sodelovanje v politiki služba za skupnost, da bi bilo skupno dobro razdeljeno med vse ljudi, da bi to bilo storjeno v pravičnosti in miru in da bi države vodili v soglasju z evangelijskimi načeli« (259). Od leta 1997 do 2002 pa je potekal Plenarni zbor Cerkve na Slovenskem, ko je ljubljansko nadškofijo vodil nadškof Rode. V izdanih dokumentih in sklepih je bila zelo poudarjena tudi pastoralna mladina, sklepi zbora pa v zaključnem dokumentu Plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem (Plenarni zbor 2002, 71–102). Med njimi je bil tudi predlog ustanovitve študentskih župnij v vsakem univerzitetnem mestu.

Do leta 1990 je po poročanju M. Knepe obstajalo v Sloveniji okrog 50 študentskih skupin (Lipej 2002, 21). Pomemben prispevek k ozaveščanju krščanskega študenta so bila tudi romanja v Taize in organizacija novoletnega srečanja (tudi v Ljubljani). Skupine so organizirale tudi razna druga romanja in srečanja. Lahko pa rečemo, da je pravi razvoj in spodbudo za sistematično izobraževanje katoliških laikov pri nas, od dijakov preko študentov do izobražencev, vsekakor dal drugi vatikanski koncil. »Pastoralno delo z mladimi in izobraženci je izraz pokoncilskega obrata in odprtosti Cerkve h konkretnemu človeku«, piše V. Potočnik (2016, 9). V koncilskih dokumentih je beseda laik omenjena 148-krat (Perše 2013, 226). Po novih političnih razmerah, ki so pokazale vso nedorečenost političnega upravljanja ljudi, po občutku, da se mora človeška akcija tudi pri urejanju družbenih razmer vrniti k človekovi odgovornosti, k lastnemu angažmaju in kreativnosti, je tudi katehetika spoznala, da se mora še bolj posvetiti individualnim pristopom. Klasično pojmovana župnija ni več tako homogena skupina, kot je bila nekoč, in jo je zato težko nagovoriti kar počež. Vrniti se mora k posamičnim slojem in starostnim skupinam ljudi. Vsako novo občutenje življenja ima svojo govorico in vsaka človeška izkušnja razume najbolje le svoj jezik. Zato se mora učiteljska pobuda obrniti zlasti k šolajoči mladini, ki bo poslej nosilec javnih služb in je prihodnost narodnega telesa. Politični okvir v socialistični državi

pa je omogočil protokol med Vatikanom in Jugoslavijo leta 1966, ki je dovolil srečevanja študentskih skupin.

3. Izobraževanje v Mariboru

Ko skušamo prikazati dejavnost organiziranega izobraževanja mladih v Mariboru in Sloveniji, seveda ne moremo prezreti izobraževanj in dela z mladimi, ki so se odvijala v posameznih župnijah, bolj ali manj dokumentirano, v obliki mladinskega verouka, pri ljudskih misijonih in v drugih oblikah dela z mladimi že pred drugim vatikanskim zborom in tudi po njem. Raziskava tega dela bi zagotovo prinesla pomembne dosežke in bi omenila številne duhovnike, ki so to počeli z velikim žarom in odgovornostjo. Naše poročilo pa zajema čas, ki ga je zaznamoval koncil in je zabeležen v poročilih s konca burnega dvajsetega stoletja pri nas, ki je bil za »prebujene« kristjane čas nastajanja naše državnosti in izzivov. Ti so zadevali organizacijo dela z mladino in prihodnjimi katoliškimi izobraženci. Ko omenjamo izobraževanje študentov in dijakov, to seveda ne pomeni le učenja, ampak predvsem duhovno vzgojo, duhovno vodenje in tudi teološko in svetopisemsko izobraževanje. Zaradi posebnih razmer v domovini pa je bila ta teologija tudi izobraževanje za družbeno odgovornost, država se je postavljala na novo, vendar pa do tedaj krščanski laiki niso mogli biti nosilci nobene družbene ali javne odgovornosti.

Leta 1859 je Slomšek ustanovil Lavantinsko bogoslovno učilišče, ki je bilo podlaga kasnejše Visoke bogoslovne šole. Štajerska je imela pred vojnama in med njima velik akademski potencial teoloških učiteljev in profesorjev. Leta 1968 pa je nastala v Mariboru enota Teološke fakultete v Ljubljani. Prva znana predavanja za študente v Mariboru je začel Stanko Ojnik. Za to je kmalu pridobil tudi patra Jožeta Kokalja in Vitala Vidra. Po odhodu Kokalja v Zambijo je delo s študenti nadaljeval Vider, tudi s sodelovanjem Pavla Berdena in Marjana Šefa. Vider je delo s študenti razširil še na tečaje za bodoče zakonce, posvečali so se tudi Svetemu pismu. Ko je prišel v Maribor Vekoslav Grmič (1968), je nadaljeval predavanja skupaj z Jožetom Rajhmanom. Ta so bila v bogoslovju dvakrat mesečno (med letoma 1969 in 1982) in so se imenovala Torkovi teološki večeri. Zajemala so širok okvir teološkega izobraževanja. Od leta 1977 so se ti večeri skrčili zaradi začetka Teološkega tečaja, ki se je tega leta začel tudi v Mariboru. Po umiku škofa Grmiča teh večerov ni bilo več. Ti niso bili predhodnica kasnejšega teološkega tečaja. Sistematsko vlogo

formalnega izobraževanja laikov je nato prevzel pastoralni teološki tečaj (katehetski), kasneje pa Teološko pastoralna šola.

Vital Vider je šel nato na Pobrežje, hkrati pa je začel delo s študenti tudi v Ljubljani. Ta njegova ljubljanska skupina je pozneje prerasla v skupino z imenom Zorenje. Kasneje je nastala tudi skupina Najina pot za zakonce. Okrog te so se odvijale številne oblike izobraževanj in dejavnosti: duhovne vaje, izleti, romanja, taborjenja, srečanja, šola za zakon. Zdaj to poteka v jezuitskem centru v Ljubljani. Vital Vider je bil tisti, ki je opustil klasična predavanja za študente. V svoje delo je vključil področja, ki so odraščajočemu izobražencu blizu: osebno sodelovanje, skupinsko delo, glasba, Sveto pismo, kultura. Mnogi študentski pari potem kot zakonci nadaljujejo druženje v družinskih skupinah, vključno z otroki. Vider je napisal tudi številne knjige o medsebojnih odnosih zakoncev in njihovi duhovnosti ter v njih posredoval izkušnje, ki jih je pridobil ob tem delu. Ta njegov model traja že nepretrgoma 47 let. Vanj se zdaj vključujejo še drugi mlajši jezuitski sodelavci. Pater Vider in Vinko Kobal na Primorskem sta pomembno zaznamovala študentsko pastoralo v Sloveniji po koncilu.

V župniji Matere Usmiljenja je začel v Mariboru delo s študenti p. Lavrencij Anžel. Njegov prvi pomočnik je bil leta 1970 študent zadnjega letnika teologije Janko Bohak. Ko je ta odšel na študij v Innsbruck, so med letoma 1973 in 1976 delo s študenti opravljali p. Viktor Papež, Matija Remše in Drago Oberžan. J. Bohak je po vrnitvi delo nadaljeval do leta 1978 in na podlagi svojega študija psihologije napisal prvi priročnik za katehetsko delo z mladimi. Zdi se, da je bilo to eno redkih prvih del s področja metodike pastoralnega dela (1977) za odmevno Trstenjakovo *Pastoralno psihologijo* (izšla leta 1946, ponatis 1987). Tudi tukaj so bile metode dela prenesene izven učilnic: na duhovne vaje, letovanja v Strunjanu, druženja. V skupini se je ustanovil tudi akademski pevski zbor Slomšek, predhodnik današnjega moškega pevskega zbora Laudamus, ki deluje v frančiškanski župniji.

Med letoma 1978 in 1980 je delo s študenti opravljal p. Vinko Škafar. Vodil je več skupin: srednješolsko, izobražensko ter (za Jožetom Vinkovičem in Tončkom Majcem) tudi prekmursko študentsko skupino. Prednost je dajal aplikaciji pokoncilске teologije na takratne slovenske razmere ter duhovnemu oblikovanju študentov. Za člane skupin je organiziral

duhovne seminarje v Senovem, Nazarjah in na Homcu. Za njim je postal leta 1980 škofijski referent za pastoralo študentov in izobražencev Vinko Potočnik. Vodil je več skupin in spodbujal duhovnike k ustanavljanju skupin mladih. Tako je študentska in mladinska pasterala postala del organizirane katehetske službe v škofiji. V tem času je bila leta 1987 zgrajena tudi Škofijska avla, ki je omogočala večja zbiranja, zlasti pa je v tem obdobju javno prizorišče poživil Teološki tečaj, ki se je iz manj primernih prostorov pri frančiškanih preselil vanjo. Študentske skupine sta v Mariboru vodila še Ivan Rojnik (študentsko) ter Stanko Janežič (ekumensko).

Ivan Štuhec je prevzel mesto študentskega duhovnika jeseni 1988, v času pred plebiscitom. Leta 1990 je ustanovil Duhovno izobraževalni center Sinaj skupaj s sodelavkami uršulinkami. To je bila pastoralna ponudba za prehodno, začasno študentsko populacijo. Ob 10-letnici Amosa se spominja: »Želja po kadrovskih in idejnih spremembah je bila navzoča povsod, in tako so prvič po drugi svetovni vojni tudi študentje katoličani stopili na javno univerzitetno družbeno sceno. [...] Sam sem sledil koncilskim usmeritvam in predvsem Posinodalni spodbudi o krščanskih laikih, zato sem zastopal stališče svoboden kristjan v Cerkvi in svoboden državljani v državi.« (2016, 10) Pokazala se je pobuda za formalnoppravno organizacijo katoliških študentov. Zaradi dveh univerz sta tako ustanovljeni dve študentski zvezi: v Mariboru z imenom Amos in v Ljubljani Zveza katoliških študentov. Imeli so velike težave z registracijo. Za doseg cilja združenja, da pomaga študentom in študentkam pri njihovi rasti v samostojne in odgovorne osebnosti, so zastopali načela: prijateljstvo, izobraževanje in duhovnost. Mladi so se srečevali tudi na počitnicah, nekateri na ignacijanskih duhovnih vajah in v šoli za zakon. Nekateri člani so aktivno sodelovali tudi v študentski organizaciji Univerze v Mariboru, kjer so bili na koncu zaradi goljufovih volilnih ravnanj izrinjeni. Potovali so tudi po Evropi in imeli stike s tujino. Po desetih letih dela ugotavlja, da je delovanje Amosa v krizi zato, ker ne razumejo vsi njegove vloge pri formaciji mladine. Institucije so namreč lahko v pomoč pri vzgoji in razgledanosti mladine ter komunikaciji navznoter in navzven. Institucija je pomembna tudi z vidika podpore samozavestnemu nastopanju, saj je bil dotlej verujoči razumnik potisnjen v anonimnost in javno neprepoznavnost.

Akademsko društvo Amos se je lahko registriralo šele leta 1993. Tu so nastale tri skupine (Jakob, Lija, Benjamin), ki so se srečevale tedensko.

Poleg njih so se v centru sestajale tudi druge skupine (športna, Samaritan, glasbena skupina itd.). Študentje so po odhodu iz Maribora ustanovili osem lokalnih klubov Amosa. Amos je organiziral socialno delavnico, razna predavanja, ogleda evropskih mest, sodeloval je pri Dragi mladih. Organizirali so koncerte, pustovanja, martinovanja, okrogle mize, Amosove dneve kulture, izdajali so glasilo *Dlan*. Na državni ravni so imeli status nacionalne organizacije in sodelovali na mednarodni in cerkveni ravni. Na cerkveni ravni so bili soustanovitelji Sveta katoliških laikov Slovenije, odprli duhovno izobraževalni center na Brinjevi gori, šolo za animatorje itd. Na mednarodni ravni pa so se povezovali z nemškimi organizacijami, s predstavniki bivše Jugoslavije, sodelovali pri gradnji hiše v Sarajevu ter na ekumenskem srečanju v Gradcu itd. Ves čas pa je Amos tudi aktivni organizator Teološkega tečaja v Mariboru.

Leta 1998 je postal študentski duhovnik Branko Cestnik. Nadaljeval je z delom, ki je bilo že vpeljano. Na njegov predlog so spremenili ime Teološkega tečaja v Nikodemove večere. Spremenil se je tudi model večerov. Izbira drugačnega programa je bila pogumna, izbirali so teme, ki so bile do takrat v takem okvirju nepredstavljive: zgodovinski madeži Cerkev, o nasilju in odpuščanju, teme iz zakonskega življenja, Cerkev in denar, homeopatija idr. V njegovem mandatu je bil poudarek na pastoralni obratnosti. Za njim je bil eno leto zadolžen za pastoralno Srečko Hren, potem je delo nadaljeval Milan Bizant. Z njim naprej do danes opravljajo pastoralno delo za študente duhovniki jezuiti. Pogovori na tečaju so bili organizirani tudi tako, da so bili povabljeni diskutanti z različnimi stališči, kjer je morda le katoliški član zagovarjal moralna in doktrinalna načela Cerkev. Ukinjena sta bila dva večera in uvedene so bile okrogle mize. V tem obdobju je potekal tudi Plenarni zbor Cerkev na Slovenskem, kjer je Bizant sodeloval v ožjem odboru in bil na Nikodemovih večerih tudi aktivni predavatelj. Študentski duhovnik je bil od leta 2002 do 2008. Kot novost je pri svojem delu uvedel ulični misijon, križev pot po Mariboru, Delavnice molitve in življenja, sodeloval je s skavti in organiziral ekumenska druženja z binkoštno in evangeličansko Cerkvijo. Zlasti odmevna prireditve pa je bil predbožični večer, ki so ga organizirali v Štuku. Pater Ivan Hočevar, študentski asistent od 2008 do 2015, je nadaljeval delo svojih predhodnikov. Za njim je delo opravljal Tomaž Mikuž, potem pa od leta 2016 Marjan Kokalj. Od leta 2013 domuje Katoliški študentski center Sinaj v župniji Sv. Magdalena.

Leto 2017 je bilo v organizaciji študentske pastorele prelomno. Za binkošti je bila ustanovljena Univerzitetna župnija pri Univerzi v Mariboru – po vzoru organizacije univerzitetnih župnij na Univerzah po Evropi. Kokalj si prizadeva, da bi mariborska univerza sprejela ustrezno zakonodajo, po kateri bi lahko župnija delovala znotraj univerzitetnega kampusa: s prostorom za kaplana, z bogoslužnim prostorom in možnostjo prisotnosti župnijskega delovanja med samimi študenti. V trenutnih razmerah pri nas na univerzitetnih oglasnih panelih ni mogoče izobesiti niti informativnega sporočila o dogajanju v župniji. Sicer delovanje župnije nadaljuje delo, kot so ga imeli doslej: tedenske maše po različnih cerkvah v Mariboru, pevski zbor, ki sodeluje pri bogoslužjih, priprava duhovnih dogodkov, osebno spremljanje, sodelovanje pri pripravi Nikodemovih večerov. Društvo Amos spada pod novoustanovljeno župnijo in ni več družbeno dejavno. Pastoralni asistent je organizacijsko član Škofijskega pastoralnega sveta (ŠPS). Za posamične dogodke se povezujejo tudi z dijaško pastoralo v mestu. Mladini v Mariboru se posvečajo tudi salezijanci in drugi duhovniki po župnijah. Z ozirom na pretekla leta sedanji asistent ugotavlja, da sta se struktura študentov in njihov odnos do izobraževanja in duhovnega vodenja spremenila. Mnogo študentov izhaja iz neurejenih okolij. Redki se še zanimajo za družbene razmere in večinoma niso socialno aktivni. Pričakujejo pa zanesljivega mentorja, ki zna prisluhniti njihovim težavam. Do njega so zahtevni v pogledu njegove pričevalnosti, zgleda in poguma. Raje imajo intimne oblike duhovnosti, v javnosti se neradi izpostavljajo.

4. Teološki tečaj v Ljubljani

V Ljubljani je delo s študenti začel Roman Tominec, ki je po ukinitvi verouka v šolah (1951) pri cerkvi Marijinega oznanjenja začel verouk tudi za dijake in študente. Na predavanja je vabil priznane profesorje. Pozneje so Torkova predavanja potekala pri frančiškanih, kjer jih je vodil Hieronim Žvegljč. Med prvimi predavatelji so bili tudi laiki, npr. prof. Gabrovec in prof. Rebula.

Voditelj komisije za študente pri MPS, Miha Žužek, piše, da je bil Teološki tečaj za laike eden prvih sadov drugega vatikanskega zbora (1996, 8). Pobudnik je bil nadškof Jože Pogačnik, ki je najprej načrtoval vseslovenski misijon. To je bila za vso slovensko Cerkev velika duhovna in izobraževalna spodbuda, zlasti za tisti del študentske in izobraženske

mladine, ki je bil v svojem takratnem osebnem razvoju nagovorjen. Tečaj s(m)o se udeleževali sprva iz vseh slovenskih središč, tudi študentje Štajerci v Ljubljani, zato je prav, da k temu poročilu dodamo kratko reminiscenco nanj. Teološki tečaj se je potem prestavil tudi v Maribor in tu v naslednjih letih nekoliko spremenil obliko in trajanje. O ustanavljanju in razvoju potem obširno spregovorita Miha Žužek (1996, 8–13) in Rudi Koncilija (1996, 14–37), ki je za njim prevzel vodenje študentske pastorale. Teološki tečaj je bil sprva zamišljen kot štiriletno izobraževanje laikov. Prva predavanja so bila leta 1967 v stolnem župnišču, nato pa vsako leto v zimskem semestru po 25 ur. Ko je bil dograjen nov prizidek Teološke fakultete (1972), so potekala v novem avditoriju. Predavanja so zajemala področja krščanske filozofije, bibličnih ved ter moralke in dogmatike. V času Koncilije se je tečaj razdelil na jesenski Teološki tečaj o aktualnih temah za študente in izobražence ter Osnovni teološki tečaj, ki je trajal dve leti. Kmalu se je izkazalo, da je zanimanje za jesenski tečaj tudi v drugih večjih krajih, zato so ga ponovili najprej v Kranju (1971) in Gorici, naslednja leta pa še v Celju, Velenju, na Ptuj (1982), v Novem mestu (1978), Murski Soboti (1985), Beltincih, Tinjah (na Koroškem), Trstu, Kopru (1980) in Novi Gorici (1982) ter Mariboru (1977). Natisi predavanj so bili sprva ciklostirani, od leta 1977 pa so izhajali v samostojnih zbornikih. Leta 1978 je bila afera v zvezi s predavanjem prof. Rodeta *Resnično krščanstvo pri nas danes in jutri*, ki ga zaradi kritike kulta osebnosti niso smeli objaviti v zborniku. Natisnila pa ga je celovška Naša luč, in sicer 14 dni pred začetkom tečaja. Pritiski režima so bili hudi, tako Truhlar kot Kocbek sta predavanje odpovedala, predavatelji so bili zaslišani in celo obsojeni (Jože Krašovec, Matjaž Puc), vodja Teološkega tečaja Koncilija in nadškof Pogačnik sta bila klicana na RK SZDL na t. i. minikoordinacijo. Tečaji so po zaključku sporočali apele na javnost: za spoštovanje človekovih pravic, nevtralnno šolo, dostop Cerkve do javnega obveščanja, ovrednotenje Cerkve med vojno, dovoljenja za gradnjo novih cerkva. Leta 1971 je bilo poslano pismo papežu s prošnjo za ureditev škofij in leta 1980 na RTV zahteva za verske oddaje na televiziji. Leta 1975 je bil iz uredništva Znamenja odstranjen Rode, nadomestil pa ga je Grmič, ki je zastopal novo držo sodelovanja z oblastjo. Njega pa je leta 1981 razkol med njim kot predavateljem in kritičnimi vprašanji občinstva izključil iz njegovega dotlej aktivnega sodelovanja na Teološkem tečaju. Rudi Koncilija je kmalu po

nastopu službe začel izdajati *Bilten za študente in izobražence*, v katerem so bile zbrane informacije o delu odbora in že nekateri tehtni aktualni prispevki avtorjev. Bilten se je leta 1983, ko sta bila urednika Lojze Peterle in študentski duhovnik Janez Gril, preimenoval v *Tretji dan*. Revija je postala skupni forum vseh katoliških izobražencev. V Ljubljani so bile v tem času aktualne tudi študentske postne konference v uršulinski cerkvi. Na taizejsko novoletno romanje v London je v času Grila odpotovalo devet letal iz Slovenije, v Pariz pa 62 avtobusov. Ljubljana je bila tudi sama gostiteljica Taizejskega evropskega srečanja. Pri frančiškanih so potekala Torkova predavanja, Žveglič je ta predavanja izdajal v zbirki *Naše tromostovje*. Pri Družini so uvedli študentsko stran, ki so jo študentje urejali sami (Nace Polajnar). Skratka: prostor katoliškega študentovstva in izobraženstva je bil živahen, odprt, vse je bilo v nekakšnem pričakovanju. Mlad človek je prvič dobil možnost javno spregovoriti o svoji duhovnosti in prepričanju brez strahu, dobil je mikrofona in tisk, akademiki in teološki profesorji so preizkušali meje svobode. Režim pa je s svojimi preizkušenimi varovalkami ščitil samoupravljanje, s korenčkom za vdane in s palico za pogumne.

V Zborniku ob 30-letnici Teološkega tečaja (1967–1996) so zbrani statistični in vsebinski podatki o temah in predavateljih (Zbornik ob 30-letnici ... 1996, 163–185). Največji delež predavanj je imel prof. Grmič, za njim prof. Stres, potem prof. Rode, prof. Perko, prof. Steiner in prof. Janžekovič. Razmerje pri predavateljih med laiki in duhovniki je bilo v teh letih 41 : 59 odstotkov. Med predavatelji so bili tudi tisti, ki se niso prištevali k vernikom: Taras Kermauner, Dušan Pirjevec, Bojan Štih. Na nekaterih večerih je bila – z ozirom na odmevnost predavatelja – predavalnica zasedena še na odru. To se je zgodilo nekajkrat potem tudi v Mariboru.

5. Teološki tečaj v Mariboru

Prva popolna ponovitev celotnega Teološkega tečaja v Mariboru je bila leta 1977, 10 let po začetku v Ljubljani, v dvorani pri frančiškanih. Tu je tečaj ostal do dograditve Škofijske avle leta 1987. Sprva so bili obiskovalci večinoma starejši. Razlagamo si, da zaradi skromne študentske populacije, industrijskega mesta in odsotnosti javnih verskih in drugih prireditev. Ob preselitvi v Avlo se je bistveno povečalo število mladih. V dveh tednih kroženja so se izmenjali predavatelji med Ljubljano in Mariborom, tečaj je potekal istočasno. Teološki tečaj je tako postal tudi

v Mariboru stalna ustanova, forum laiške teologije. Teološka fakulteta (večina predavateljev so tu profesorji) s tem »stopi iz svojega kroga v širši krog oblikovanja slovenskega duhovnega prostora« (Prikeržnik 1992, 21).

Vendar se je Maribor počasi prebujal, obenem pa zelo spreminjal. Proti koncu osemdesetih let je mesto z zaledjem doživelo šok propadle socialistične industrije, ki je bila tu politično skoncentrirana. Socialni šok je bil velik, na cesti je ostalo veliko polproletarskih in delavskih družin, velik del teh so bili priseljenci. Istočasno pa se je z razvojem šolstva večalo število dijaštva in študentov. Na obzorju se je čutilo umikanje starega, novi časi so bili težko pričakovani, vendar še nepredstavljeni. Pojavljale so se pobude za organiziranje, star birokratski aparat je postal negotov, previden. Mediji so očitno blokirali slovensko pomlad in s previdno distanco komentirali dogodke. »V Mariboru smo to še posebej čutili, saj je bilo mesto zatohlo in idejno razklano zaradi tiste teološke misli, ki je v sedemdesetih prinašala svežino na Teološki tečaj, a se je kasneje vse bolj vezala na obstoječi družbeni sistem in postala duhovna ovira mnogih izobražencev. Tehnično usmerjena inteligenca se v mariborskem prostoru ni aktivno vključila v javno in družbeno življenje. Humanistična se delno ni znašla, ker je bila ves čas izrazito v službi samoupravnega socializma ali pa je pred to duhovno zadušljivostjo pobegnila v Ljubljano,« poroča Štuhec (1996, 64). Po obdobju devetdesetih let pa so opažali, da je družbena problematika izčrpana in da zanjo ni več zanimanja, zato so mladim ponudili izrazito duhovne teme in teme, ki so jim bile lahko v pomoč pri iskanju lastne identitete. Teme, ki so bile obravnavane v novih demokratičnih razmerah, so nagovarjale psihološko in teološko dimenzijo mladega človeka. »Teologija, ki je prežeta z lastno izkušnjo Boga, je vedno znova našla odzivnost tako pri izobraženih kot preprostih ljudeh.« (65)

Branko Cestnik, ki je postal študentski duhovnik leta 1998, ugotavlja, da se je v obdobju »iz družbenega v privatno« (2016, 12), tj. ob začetku naše samostojnosti, upad slušateljev začel slabeti. Teološki tečaj so preimenovali v Nikodemove večere. Naslednji premislek pa je bil v izbiri tém za večere. Skušali so se še bolj približati iskalcem, obrobnikom, zato so se odvrnili »od nauka k odnosom in terapiji«. Tečaj so skrajšali za dva petka. Pri pogovorih pa so pogrešali dejavne moderatorje večerov. Ob tem je treba omeniti, da so se na teološka predavanja zgrinjali tako mladi kot stari, tako izobraženci kot drugi zainteresirani. Večeri so bili

organizirani tudi kot večerne prireditve s kratkimi glasbenimi uvodi, ki so jih izvajali študentje sami.

Po letu 2000, ko se je center Sinaj preimenoval v Katoliški študentski center, so se odločili, da Nikodemove večere skrajšajo na en teden. Odločitev je bila posledica temeljitih pogovorov in sprejeta z mnogimi dilemami. Druga velika sprememba pa je bila v načinih izvedbe tečaja. Milan Bizant, študentski duhovnik od 2002 do 2008, piše: »Doslej smo bili navajeni Nikodemovih večerov na način predavanja, v Mariboru pa smo se odločili za okrogle mize. Namreč, v kulturnem in duhovno-religioznem pluralizmu je treba ustvarjati dialoški most. Katoličani smo prisotni s svojo vizijo, a ne kot tisti, ki imamo v žepu absolutno resnico, ki bi se ji morali vsi pokoravati. Pač pa kot tisti, ki imamo dragocen, večtisočleten zaklad, ki naj ga ne hranimo zase, pač pa ga razdelimo z drugimi; obenem pa se v ponižnem poslušanju učimo od sogovornika.« (2016, 15–16) Tako so odpirali s pogovorom številne aktualne teme vesoljne Cerkve, domačih razmer in duhovnosti: ekologija, ljubezen istospolnih partnerjev, zakonsko življenje, potrošništvo, homeopatija in druge.

V nadaljevanju so se ohranjale vsebine in dogodki, ki so se odvijali skozi vse leto: sveta maša na začetku akademskega leta in tedenska maša, sodelovanje na Stični mladih, Nikodemovi večeri, predbožični večer v Štuku, ekumensko molitveno srečanje mladih, postno spokorno bogoslužje, križev pot mladih po mariborskih ulicah, ulični misijon, gostovanje in letni koncert katoliškega študentskega zbora Vdih, letovanje na Murterju (Hočevar 2016, 19). Sodelovali so na svetopisemskem maratonu, povabili medse škofa in druge goste, organizirali molitvene ure pred Najsvetejšim. Organizirali so razne tečaje in delavnice. Mnogi študentje so si med seboj poiskali tudi življenjske sopotnike. Na Nikodemovih večerih so odpirali tudi tabu teme (npr. kontracepcija, krščanska joga), vabili so sodelavce iz gibanja Prenove v Duhu. V letih od 2009 do 2013 so bile nosilne teme Teološkega tečaja naslednje: Ali se poznamo (večer namenjen predstavitvam redov in skupnosti, katoliških gibanj, krščanskih Cerkva, različnih religij), V tiskalnici življenja, Ali bo Sin Človekov našel vero?, Blagor čistim v srcu, Človekovo dostojanstvo. Večeri so bili posneti na radio Ognjišče in TV Exodus. Družbeno in politično so se angažirali le ob pereči temi zakona o družini in družinskih razmerjih. Ob splošnem upadu števila študentov je ostalo »zdravo jedro«, kjer so posamezniki aktivni tudi v svojih matičnih župnijah. Pater Hočevar je

stavil na »kvaliteto, na sol in luč, ne na kvantiteto« (21). Zaradi finančne krize mariborske škofije se je KŠC Sinaj preselil iz Koroške ulice v župnijo Sv. Magdalena, kjer ima študentski duhovnik zdaj sedež in cerkev.

6. Medškofijski odbor za izobražence

Škofijski odbor za izobražence je leta 1980 ustanovil nadškof Šuštar in je bil posebna komisija pri škofijskem pastoralnem svetu. Ko so bili ustanovljeni tudi škofijski odbori v Mariboru in Kopru, se je preimenoval v medškofijski odbor. Člana medškofijskega odbora za izobražence sta bila tudi delegata iz Maribora in Kopra. Član je bil tudi vodja študentske pastorale, Janez Gril. Samoumevna je bila naslednja poteza škofov, da podprejo tudi nadaljevanje organizirane skrbi za izobražence tudi po diplomi. Pastoralna skrb jih je spodbujala v skrbi za celovito osebnost bodočega akademika, zato je sprejela v program tako duhovno smer izobraževanja kot graditev in podporo pokončne, samostojne osebnosti mladega človeka. Takega, ki bo lahko svoja krščanska načela uveljavljal v vsakdanjem življenju, tudi v službah javnega dobrega, v politiki. Seveda medškofijski odbor ni bil strankarski, zastopal pa je načela svobodne osebnosti, dostojanstva človeške osebe, odgovornosti države do človeka, pravičnosti in socialnega angažmaja. V tistem času sta bili prisotnost javnega diskurza in evidenca krščanskih laikov v javnosti skorajda skrivnost, obrobnost, zakritost. Če se je govorilo o Cerkvi, se je razumelo, da so to le duhovniki in škofje. Splošna zavest je bila, da mora obstajati meja med javnim svetom in svetom vere. Pol stoletja odstranitve in zamolčevanja ter po krvavi rihti po vojni in eksodusu krščanske inteligence so bile te katoliške akademske vrste popolnoma izpraznjene. Ob porajanju novega, po padcu železne zaves, državni samostojnosti in obetu resnične svobode, je tudi Cerkev želela dati priznanje odraslosti krščanskega izobraženca.

Prvi predsednik medškofijskega odbora je bil Jože Strgar. Spominja se, da je »Medškofijski odbor za izobražence deloval nepretrgoma, ter če izvzamemo izrazito politično dejavnost, vsestransko – pogovor o veri, kulturi in družbi, vse v duhu krščanske etike. Vse to delovanje se ni ustavilo doma, ampak je segalo tudi preko naših meja. Od tod naša slovenska drža, ki smo si jo z omenjeno domoljubno in kulturno dejavnostjo pridobili in bili ob prelomnem času, po padcu berlinskega zidu, vsaj delno pripravljeni za nove naloge.« (2017, 15–16) Če na

kratko povzamemo odmevne prireditve, ki jih je medškofijski odbor izvedel, omenimo: Krekov shod pri Svetem Joštu (1987) s prireditvami in Slomškov shod na Ponikvi (1990), ki ga je pripravil Mariborski škofijski odbor, kjer je imel predavanje prof. Rebula in pel študentski APZ Slomšek, tedaj organiziran kot zbor sv. Cecilije. Medškofijski odbor je pripravil in organiziral izobraževalne simpozije: leta 1985 Pogovor o miru, leta 1988 v Stični na temo Kristjan danes – izzivi in odgovori ter isto leto simpozij Ruska duhovnost, kjer je predaval pater Špidlik, strokovnjak za vzhodno duhovnost in poznejši kardinal. Simpoziji so bili organizirani tudi v Avstriji (Seggau) in v Italiji (Oglej). Omeniti je treba še plenarno posvetovanje verskih občestev in njihovih voditeljev maja 1989 v Ljubljani. V dokaz, da MOI ni bil le navadno civilno gibanje, navedimo nekaj sklepov tega posvetovanja: povezovanje verskih občestev in ustanavljanje novih, poglobljanje krščanske miselnosti med člani in drugimi izobraženci, uveljavljanje načel krščanske etike, širjenje krščanskega pogleda na družbena vprašanja, nadaljevanje krščanskega izročila v narodnem prostoru.¹ Odbor je imel številne formalne in neformalne stike s sorodnimi akademskimi organizacijami v tujini, kjer smo izmenjevali izkušnje. Stiki so bili tudi s pravoslavniimi teologi iz Beograda in izobraženci iz Avstrije (Valentin Inzko), tudi tistimi, ki so bili v Evropi hkrati izpričani katoličani in politiki (Erhard Busek). Ob ustanovitvi države pa sta bila to Helmut Kohl in Alois Mock. Ti so nam ob samostojnosti aktivno stali ob strani, kar je bil tudi pomemben prispevek medškofijskega odbora, ki ga javna publicistika ni ustrezno ovrednotila.

Sklep

1. Pregled razvoja izobraževanja laikov pri nas kaže, da so se čutenje in pričakovanja študentov in izobražencev od predkoncilskih časov do danes bistveno spremenila. Te premike – od začetne umaknjenosti iz javnosti preko družbenega aktivizma do sedanjega ponovnega umika v zasebnost in pasivnost – bi moralo upoštevati tudi njihovo izobraževanje. Mladi danes težijo k bližini, skupnosti, potrebujejo sprejetje in sočutje. Za toge strukture je spreminjanje določenih oblik delovanja naporno, vendar življenjsko nujno. Iskati je treba nove načine pristopa in delovanja. V pastoralnem načrtu *Pridite in poglejte* (2012) so omenjene

¹ Zapisnik 1. plenarnega posvetovanja, 30. 5. 1989, osebni arhiv avtorja.

nove pobude za pastoralo laikov, vendar bi bilo treba te spodbude konkretizirati na ravneh njihove praktične uporabnosti. Vsaj toliko časa in asistence kot dosedanji organizaciji župnij bi bilo treba posvetiti različnim občestvom in skupinam: po starosti, po izobrazbi, po življenjskih interesih. Tu bi kazalo uvesti »prebujene«, sposobne in duhovno formirane laike, ki bi ob pomanjkanju duhovnikov lahko nadomestili njihovo vlogo. Ali ni vse dosedanje delo s študenti in izobraženci namenjeno tudi temu?

2. Na ravneh cerkvenih krovnih struktur je mnogo zapisanih sklepov, smernic in spodbud o potrebah verskega izobraževanja laikov, vendar na izvedbeni ravni niso uresničene. Zdi se, da je na krovnih ravneh preveč energije zapravljenega za načrte, na polju pa ni poskrbljeno za delavce in orodje. Za eno teh orodij predlagam, da se vodstvo Cerkev in profesorji Teološke fakultete, ki so člani ljubljanske univerze, zavzamejo pri državi za vključitev univerzitetnih župnij v univerzitetna kampusa. V Ljubljani taka župnija še niti ni ustanovljena.

3. V Cerkvah na Štajerskem je ustanovitev enote Teološke fakultete v Mariboru pomenila pomemben napor pri izobraževanju laikov in izobražencev. V mestu je bila pomembna stalna prisotnost profesorjev, ki so že pred drugim vatikanskim zborom delali z izobraženci in nato sodelovali pri skoraj vseh projektih izobraževanja in vodenja. Pomembna je bila prostorska pridobitev Škofijske avle, zatem organizacija različnih tečajev in katehetske šole. Hkrati pa se je s širjenjem humanističnih fakultet, možnostjo dvopredmetnega študija, od katerih je eden teološki, v prostoru širilo znanstveno in humanistično obzorje, ki je dotodanjo tehnično inteligenco dopolnilo z duhovnimi, filozofskimi in umetniškimi vsebinami. Ta humus se je s tem lahko širil na mnoga področja življenja v obdravskem mestu in okolici.

4. Kljub »normalizaciji« verske prisotnosti v javnosti, v občilih in v vsakodnevnem življenju se vera še vedno razume kot nekaj, kar sodi v družino, v zasebnost, javno izpovedovanje pa sicer ni sankcionirano, je pa predmet molka ali morda pripomb. Javni diskurz ga le tolerira, ne pripisuje pa mu pozitivne veljave (Turk 2018, 2–3). Obstajajo celo forumi in časopisi, ki se ideološko lotevajo Cerkev v maniri sovraštva, ki ga nismo bili vajeni niti v komunističnem tisku. Je tudi to dejavnik, da se mladi bolj pogumno javno ne sprostitijo? K temu, da se Cerkev ne more

svobodno gibati v izobraževalni sferi, prispeva tudi to, da so si stranke, ki vodijo državo, vso izobraževalno sfero vzele za svoj fevd. Turk si prizadeva tudi za drugačno držo, ki naj bi jo imeli kristjani v javnosti: večjo samozavest, brez upanja na čudež. Ne bi se smeli postaviti v vlogo zaplankanosti in domoljubja, ki ga nam servirajo levičarski aktivisti (3).

5. Koncilsko odpiranje svetu je dalo iščočemu intelektualcu in verniku smer in upanje, da bo sprememba tridentinske govornice, opiranje na sodobne duhovne pobude in razmišljanja, na Sveto pismo, rešila Cerkev in vernega človeka nekakšnega zaostajanja za svetom. Po uvedbi sprememb v Cerkvi, po formiranju samostojne države, po odpravi odkritega zoperstavljanja verujočim pa se uvideva, da sta oznanjevanje in izobraževanje odraščajočega kristjana še vedno aktualen problem Cerkve. Kje najti junaka (svetnika?), ki bi ugledal in preizkusil nova pota, ki jih zarisuje sedanji slovenski trenutek? Na drugi strani pa ne najdem več zrelega in odraslega vedenja izobraženstva pri nas: nobeno duhovno izobraževanje ne naredi izobraženca, če mu *lectio* ne da vzgiba in motivacije za nadaljnji lastni *formatio*, ki lahko – ali pa ne – izhaja iz formalnih oblik »šolanja«. Pogrešam več strastnega kopanja in iskanja lastne poti, ki ga krščanskemu izobražencu nudi Pismo in izročilo Cerkve.

6. Pokoncilaska dejavnost Cerkve na področju izobraževanja mladih razumnikov je pomembno prispevala k temu, da so se nekateri med njimi odločili za pogumno javno delovanje na družbenem področju. Ali je bilo geslo *odrinimo na globoko*, ki smo ga v času po koncilu promovirali, morda razumljeno bolj kot odziv v zunanji svet ekonomije in politiku-ma, in ne kot vstopanje v lastni duhovni svet, ki bi bil potreben prenove? Je bilo več akcije kot kontemplacije? Kocijančič (2004) poudarja Pavla, ki v Kol 1,5 opozarja na strukturo evangeliziranosti: sprejem Izročila pomeni sprejem oznanila »v besedi resnice evangelija«. Pri evangelizaciji gre ob besedni semantiki privilegirano mesto tudi molku, skritemu krščanskemu življenju, osebnemu in občestvenemu, ki govori brez besed. Izobraževanje laikov zato ni brez povezave z izvoljenostjo in svetostjo Cerkve ter z njenim celotnim življenjskim pričevanjem.²

² Za pomoč pri zbiranju podatkov se zahvaljujem tedanjim duhovnikom študentske pastorale: Janku Bohaku, Vinku Škafarju, Vitalu Vidru, Ivanu Štuhecju ter sedanjemu duhovniku Univerzitetne župnije Maribor Marjanu Kokalju.

Kratica

CS Pastoralna konstitucija Cerkve v sedanjem svetu

Reference

- Bizant, Milan.** 2016. Študentska pastoralna v Mariboru in KŠC Sinaj od jeseni 2002 do poletja 2008. V: *40 let teološkega tečaja Nikodemovih večerov v Mariboru*, 14–16. Maribor: KŠC Sinaj.
- Bohak, Janko.** 1977. *Metode dela v skupinah. Pastoralni priročnik*. Maribor: Škofijski ordinariat.
- Bogataj - Gradišnik, Katarina, Janez Gradišnik, Vekoslav Grmič, Primož Simoniti in Dora Vodnik.** 1971. *Krščansko oznanilo: Holandski katekizem za odrasle*. 1971 (prevod). Maribor: Obzorja.
- Cestnik, Branko.** 2016. Tista »subverzivna« dejavnost Cerkve. V: *40 let teološkega tečaja Nikodemovih večerov v Mariboru*, 12–13. Maribor: KŠC Sinaj.
- Hočevar, Ivan.** 2016. KŠC Sinaj in Nikodemovi večeri v letih 2008–2015. V: *40 let teološkega tečaja Nikodemovih večerov v Mariboru*, 17–22. Maribor: KŠC Sinaj.
- Izberi življenje. Sklepni dokument Plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem.** 2002. Ljubljana: Družina.
- Kavčič, Stane.** 1988. *Dnevnik in spomini (1972–1979)*. Časopis za kritiko znanosti 109/110. Ljubljana: Časopis za kritiko znanosti.
- – –. 1988. *Dnevnik in spomini (1980–1987)*. Časopis za kritiko znanosti 111/112. Ljubljana: Časopis za kritiko znanosti.
- Kocijančič, Gorazd.** 2004. (Re)evangelizacija Slovenije: izziv postmoderne. V: *Tistim znanaj*, 260–265. Ljubljana: Logos.
- Koncilija, Rudi.** 1996. O aktualnih temah za študente in izobražence. V: Milan Knep, ur. *Zbornik ob 30-letnici Teološkega tečaja*, 14–37. Ljubljana: SKAM.
- Knep, Milan,** ur. 1996. *Zbornik ob 30-letnici Teološkega tečaja*. Ljubljana: SKAM.
- Kvaternik, Peter.** 2011. Pastoralno prenavljanje Cerkve – Škofijska sinoda v pozabi. *Bogoslovni vestnik* 71: 439–456.
- Lipej, Sonja.** 2002. *Pastoralna študentov v Mariboru v devetdesetih letih*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta.
- Perše, Brigita.** 2013. Laiki v Cerkvi na Slovenskem pol stoletja po drugem vatikanskem koncilu. *Bogoslovni vestnik* 73: 225–232.
- Plenarni zbor.** 2002. *Izberi življenje. Sklepni dokument Plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem*. Ljubljana: Družina.
- Potočnik, Vinko.** 2016. Dvajset let Teološkega tečaja v Mariboru. V: *40 let teološkega tečaja Nikodemovih večerov v Mariboru*, 53–61. Maribor: KŠC Sinaj.
- Pridite in pogledjte.** 2012. *Slovenski pastoralni načrt*. Krovni dokument. SŠK.
- Prikeržnik, Marija.** 1992. *Skrb za vzgojo in izobraževanje laikov*. Diplomaska naloga. Ljubljana, Teološka fakulteta, Enota v Mariboru.
- Stres, Anton.** 2018. Druga varianta in izvedba Marxovih idej (intervju). *Slovenski čas*, april, 10–11.
- Strgar, Jože.** 2017. Konferenca na ladji Mozart in nekaj spominov. V: *Zrna. Bilten društva Slovenski katoliški izobraženci XXI/1*, 12–30.
- Štuhec, Ivan.** 1990. Laiki – nosilci družbenega življenja. *Bogoslovni vestnik* 50: 257–267.
- – –. 1996. Od slušatelja in organizatorja do predavatelja. V: Milan Knep, ur. *Zbornik ob 30-letnici Teološkega tečaja*, 62–65. Ljubljana: SKAM.
- Turk, Žiga.** 2018. Odrinjeni. *Slovenski čas*, avgust, 2–3.
- Žužek, Miha.** 1996. Koncilski misijon. V: Milan Knep, ur. *Zbornik ob 30-letnici Teološkega tečaja*, 8–13. Ljubljana: SKAM.
- Zizola, Giancarlo.** 1977. *Utopija pape Ivana*. Zagreb: Krščanska sadašnjost.